

TEHLİKE SORUMLULUĞUNUN HUKUKUMUZDAKİ YERİ*

M. Halit KORKUSUZ**

GENEL OLARAK SORUMLULUK

Sorumluluk, meydana gelen zarardan kimin sorumlu olduğunu gösteren, bu amaçla zarar gören mağdurun, zarar veren kişiye karşı zararın giderilmesi için talep hakkını düzenleyen kurallar bütünüdür¹. Borçlar Hukukunda bilinen üç tür hukuki sorumluluk vardır. Bunlar: “kusur sorumluluğu”, “sebeplilik sorumluluğu” ve “fedakârlığın denkleştirilmesi ilkesi”dir².

Diğer başlıca hukuk sistemlerinde olduğu gibi Türk sorumluluk hukukumuzda da sorumlu tutulabilme açısından genel ve ana kural, zarar veren

* Tehlike Sorumluluğu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. EREN, Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 10. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 2008, s. 454-458; TANDOĞAN, Haluk: Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara 1981, s. 22-48; ÜÇİŞİK, Güzin: “Tehlike Sorumluluğunun Genel Kural ile Düzenlenmesi Sorunu”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu, 28-29 Mayıs 2009 Ankara, s. 127-147; KILIÇOĞLU, Mustafa: Sorumluluk Hukuku, Cilt 1 (Sözleşme Dışı Sorumluluk), Turhan Kitabevi, Ankara 2002, s. 14-21; KORKUSUZ, Refik: “Hukukumuzda Tehlike Sorumluluğu Uygulaması ve Yeni Borçlar Kanunu Tasarısındaki Düzenlemesi”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu, 28-29 Mayıs 2009 Ankara, s. 147- 209; TANDOĞAN, Haluk: “Tehlike Sorumluluğu Kavramı ve Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Düzenlenmesi Sorunu”, BATİDER, Cilt 10, Sayı 2, Yıl 1979, s. 291-321; ERİŞGİN, Nuri: “Tehlike Sorumluluğunda Kıyas”, BATİDER, Cilt 20, Sayı 3, Yıl 2000, s. 83-104; BÜYÜKSAĞIŞ, Erdem: “Tehlike Esasına Dayanan Genel Sorumluluk Kuralı Üzerine Eleştirel Değerlendirmeler”, DEÜHFD, Cilt 8, Sayı 1, Yıl 2006, s. 1-21;

** Arş. Gör., Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi Hukuk Fakültesi Özel Hukuk Bölümü

¹ KILIÇOĞLU, Mustafa, Sorumluluk Hukuku, Sözleşme Dışı Sorumluluk, C. 1, Ankara-2002, s. 1.

² İŞGÜZAR, Hasan: Türk Sorumluluk Hukukuna Göre Sivil Hava Aracı İşletenin Akit Dışı Sorumluluğu, Ankara 2003, s. 24; ARDA, Aslı: Nükleer Enerji Alanında Üçüncü Taraf Sorumluluğuna İlişkin Paris Sözleşmesi Kapsamında Nükleer Tesis İşletenin Hukuki Sorumluluğu, Ankara 2005 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 5.

kişi veya kişilerin kusurlu olmasıdır³. Nitekim BK. m. 41 hükmü, haksız fiil unsurları arasında “kusur unsuru” nu esaslı bir şart olarak ortaya koymuş ve kusur sorumluluğunun asıl sorumluluk olduğunu açıkça belirtmiştir⁴.

Kusur sorumluluğunun olumlu ve olumsuz olmak üzere iki türlü sonucu vardır⁵. Sadece olumsuz sonuç olan kusur yoksa sorumluluk da yoktur anlayışı ile hareket edersek, özellikle ekonomik yönden zaten zayıf olan insanların daha da mağdur edilmesine ve hatta yıkımına neden olmuş oluruz. Olumlu sonuca göre sorumluluğun doğması için kusur şarttır. Dolayısıyla kusur sorumluluğunun olumlu sonucunun hiçbir zaman göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

Kusur ilkesinin dolaylı sonuçlarından biri de, zarar, zarar verenin kusursuz davranışı sonucunda meydana gelmişse, buna zarar gören katlanmak zorundadır. Roma hukukunda bu ilke ‘ kusur yoksa zarara zarar gören katlanır ‘ anlamında ifade edilmekteydi. Gerçekten de uygulamada, ortaya çıkan zararda zarar verenin herhangi bir kusuru yoksa zarara zarar gören malik katlanmak zorunda kalıyordu⁶.

KUSURSUZ SORUMLULUK

Sorumluluğu, zarar veren kişinin fiilinin kusurlu olmasına bağlayan kusura dayanan sorumluluk anlayışı, sosyal düşünce biçimlerindeki değişiklikler ile ekonomik, teknik ve teknolojik gelişmeler karşısında uygulamada yetersiz kalmıştır⁷. Dolayısıyla esas kural, kusur sorumluluğu olmakla birlikte, hukuk düzenimiz, bazı sosyal düşüncelerle ve hakkaniyet gereklerinden dolayı, doğan zarar nedeniyle kusuru bulunmayan bazı kişilerin sorumlu tutulmalarını da hüküm altına almıştır⁸.

Kusursuz sorumluluk, zarara zarar gören malik katlanır anlayışı ile paralel olan kusur ilkesinin istisnaları ile ilgilenmektedir⁹. Gerçek hayatta kusur

³ KARAHASAN, Mustafa Reşit, Sorumluluk ve Tazminat Hukuku, Sevinç Matbaası, C.I-II, Ankara-1981, s. 301; KAPLAN, Emine, İşverenin Hukuki Sorumluluğu, Ankara-1992, s. 57.

⁴ KILIÇOĞLU, Ahmet, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Turhan Kitapevi, 7. Bası, Ankara-2006, s. 222.

⁵ TANDOĞAN, Haluk, Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk, s. 1.

⁶ RUMELİN, Max, Die Gründe Der Schadenszurechnung und die Stellung des deutschen bürgerlichen Gesetzbuch zum objektiven Schadenersatzpflicht, Leipzig und Freiburg 1896, s. 13-14.

⁷ ERDEMOĞLU, Deniz, Türk Özel Hukukunda Tehlike Esasına Dayanan Sorumluluk, İstanbul, 2007, s.20. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

⁸ ATAAY, AYTEKİN, Borçlar Hukukunun Genel Teorisi, I. Cilt, Fakülteler Matbaası, İstanbul-1981, s. 71.

⁹ KILIÇOĞLU, Mustafa, Tazminat Hukuku, İstanbul-2006, s. 8-9.

sorumluluğunun uygulama alanı, sebep sorumluluğunun uygulama alanının devamlı genişlemesi nedeniyle daha sınırlı kalmaya yani daralmaya başlamıştır¹⁰.

Çağımızda teknoloji ve endüstrideki hızlı gelişmeler ve buna bağlı olarak toplumsal hayattaki değişiklikler sorumluluk hukukunun geleneksel kavram ve nazariyelerinin kapsamalarını da büyük ölçüde etkileyerek değişmeye zorlamaktadır¹¹. Bu bağlamda ortaya çıkan zarardan zarar verenin sorumlu tutulabilmesi için mutlaka kusur şartı aranır, büyük ve önlenemez haksızlıkların vuku bulabileceğini tahmin etmek hiç de zor olmaz.

Teknolojinin gelişmesi ve ilerlemesi elbette ki vazgeçilmezimizdir. Ancak, teknolojinin gelişmesi ve ilerlemesi bazı zararlı sonuçlara, özellikle ekonomik açıdan zaten zayıf bulunan zarar görenlerin katlanması, adalet açısından uygun olmaz¹². Kaldı ki tehlike sorumluluğu sanayi beraberinde getirmiş olduğu bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır¹³. Nitekim çağın gerektirdiği ihtiyaçlar karşısında ilk defa tehlike sorumluluğu ile yasal düzenleme, 1838 tarihli Prusya Demiryolları Yasasının 24. ve 25. maddelerinde kabul edilmiştir. Bu düzenlemelerde, demiryolu işletenin sorumluluğu, tehlike esasına göre öngörülmüştür¹⁴. Bu kanunu aynı veya benzer alanlarda çıkarılan 1871 tarihli Alman Sorumluluk Yasası¹⁵ ile 1875 tarihli İsviçre Yasası takip etmiştir.

Hukukumuzda sorumluluk hallerinden ilkinin ve ana kuralın kusur sorumluluğu olduğunu ifade ettik. Bir diğer sorumluluk türü ise, hukuka aykırı bir fiil ile bir başkasına zarar veren kimsenin kusurunun aranmadığı istisnai halleri ifade etmek üzere, ‘sebebe bağlı sorumluluk’ veya ‘objektif sorumluluk’

¹⁰ KAPLAN, s. 57.

¹¹ SEROZAN, Roma, Tazminat Hukukunda Yeni Eğilimler, Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler 3. Sempozyumu, İstanbul, 1980, s.171-172.

¹² TANDOĞAN, Sözleşme Dışı Sorumluluk, s. 26.

¹³ TİFTİK, Mustafa, Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Genel Kural ile Düzenlenmesi Sorunu, Ankara-2005, 2. Baskı, s. 71.

¹⁴ AYDOĞDU, Murat, Sivil Amaçlı Nükleer Santral İşletenin ve Nükleer Madde Taşıyanın Hukuki Sorumluluğu, Adalet Yayınları, Ankara - 2009, s.14.

¹⁵ Bu yasanın 1. maddesinin 1. fıkrasında, demiryollarından kaynaklanan ve kişiye verilen zararlarda tehlike sorumluluğu esasının kabul edildiğini görmekteyiz. Ancak işleten, mücbir bir sebebin varlığını ve zarar görenin ağır kusurunu ispat ettiği takdirde sorumluluktan kurtulmaktadır. Bunun sonucu olarak, modern anlamda kabul edilen kusursuz sorumluluğa sınır getirilmiştir. Dolayısıyla Alman Sorumluluk yasasının kusursuz sorumluluk hallerinden olan sebep sorumluluğu ilkesini kabul ettiğini, buna mukabil tehlike sorumluluğunu tam manası ile o tarih itibari ile uygulamaya koymadığını gözlemlemekteyiz. Nitekim tehlike sorumluluğunda zarar veren, herhangi bir kusurunun olmadığını, kendi üzerine düşen gerekli bütün dikkat ve özeni gösterdiğini veya gerekli dikkat ve özeni gösterseydi dahi aynı sonucun meydana geleceğini iddia ve ispat etse dahi sorumluluktan kurtulamaz.

ya da kısaca ‘sebebe sorumluluğu’ gibi kavramlar ile kullanılan sorumluluktur¹⁶. Sebebe sorumluluğu, adı üstünde herhangi bir zararın ortaya çıkmasına sebebiyet vermektен kaynaklanır. Sebebe sorumluluğu, olağan sebebe sorumluluğu ve tehlike sorumluluğu olmak üzere ikiye ayrılır. Olağan sebebe sorumluluğu kusur sorumluluğu ile sebebe sorumluluğu arasında bir sorumluluk türüdür. Çünkü ne tehlike ne de kusur, sorumluluğun kurucu unsurudur. Olağan sebebe sorumluluğu, kanunda öngörülen objektif özen ödevinin ihlaline dayanan bir kusursuz sorumluluk türüdür¹⁷. Burada sorumluluk belirli bir tesis, işletme veya faaliyetin özel tehlikelilik haline bağlanmamıştır.

Olağan sebebe sorumluluğu halleri BK’da ve TMK’da sayılmıştır¹⁸. Bunların çoğunda, sorumlu tutulan kişi özen ödevinin yerine getirildiğini veya özen ödevi yerine getirilseydi dahi yine zararın ortaya çıkacağını ispatlamak suretiyle sorumluluktan kurtulabilir¹⁹.

TEHLİKE SORUMLULUĞU

Sorumluluk hukuku baskın görüşe göre, sözleşme dışı sorumluluğu ifade eder. İlk devirlerde kısas ilkesi egemen iken 19. Yüzyılın başlarından itibaren modern sorumluluk hukukunda kusur ilkesi egemen hale gelmiştir. Nitekim genel ve ana kural olarak halen kusur sorumluluğu hukukumuzda kabul edilmektedir.

Sebebe sorumluluğu hallerinden bir diğeri de tehlike sorumluluğudur. Bu sorumluluk, ‘terminolojide’ ağırlaştırılmış sebebe sorumluluğu ya da ağırlaştırılmış objektif sorumluluk olarak yer almaktadır²⁰.

Tehlike sorumluluğu ise kusurdan bağımsız bir sorumluluk türüdür ve en ağır kusursuz sorumluluk türüdür²¹. Bir kişinin tehlike sorumluluğuna dayalı olarak sorumlu tutulabilmesi için, kusurlu olması ya da objektif özen veya gözetim ödevini ihlal etmesi gerekmez. Kanun koyucu özel bir kanun ile bazı olgulara tehlike sorumluluğunu bağlamıştır. Bu olgular, belirli bir kuruluş,

¹⁶ KAYIHAN, Şaban, ERDEM, Murat, Haksız İhtiyati Tedbir ve Haksız İhtiyati Haciz Koydurunun Sorumluluğu, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, Erzincan, 1998, Cilt.2, S.1, s.240.

¹⁷ EREN, Borçlar, s. 574; KILIÇOĞLU, M., Sorumluluk, s. 19; İŞGÜZAR, s. 26; ARDA, s. 6.

¹⁸ Örneğin, adam çalıştırmanın (BK m. 55), bina ve diğeri yapı eseri malikinin (BK m. 58), hayvan tutucusunun (BK m. 56), ev başkanının (TMK m. 369) ve taşınmaz malikinin sorumluluğu gibi (EREN, Borçlar, s. 573); İŞGÜZAR, s. 27.

¹⁹ KILIÇOĞLU, M., Sorumluluk, s.19; TANDOĞAN, Sözleşme Dışı Sorumluluk, s. 26.

²⁰ KILIÇOĞLU, M., Sorumluluk, s. 453.

²¹ YHGK. 18.3.1987 T., 87/203 K. (REİSOĞLU, Safa: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 20. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 2008, s. 158 dn.1).

işletme veya faaliyet dalıdır. Bu sorumlulukları doğuran işletme ve faaliyetler kendilerine özgü, tipik bir tehlike taşırlar. Örneğin, elektrik ve nükleer enerji ile çalışan işletmelerde bu enerjinin niteliği kendine özgü tehlikeler oluşturur²². Tehlikeli nesne veya işletme ve gerçekleşen zarar arasında uygun illiyet bağının bulunması, sorumluluk için yeterlidir.

Esasen, günümüzde insanlar her zaman egemen olamadıkları ve denetimlerinden çıkınca çok büyük zararlara yol açabilecek kuvvetleri harekete geçirmektedirler. Teknik ilerleme ve ona bağlı olarak tehlikelerin artması karşısında kusura dayanan sübjektif sorumluluk, zarar görenlere etkili bir koruma sağlamaya elverişsizdir. Dolayısıyla adaletin gerçekleşmesi ve uygunluğu bakımından da yetersiz kaldığı görünmektedir.

Tehlike sorumluluğunun dayandığı temel ilke ‘tehlike ilkesi’ dir. Tehlike esasına dayanan kusursuz sorumluluğun doğması için, tehlikeli bir olgu ve meydana gelen zarar ile söz konusu tehlikeli olgu arasında illiyet bağının bulunması gerekli ve yeterlidir²³. Tehlikeli bir faaliyeti ile başkasına zarar veren kimse, bu zararın ortaya çıkmasında hiç kusuru olmasa bile sorumludur²⁴. Dolayısıyla mahiyeti gereği tehlike oluşturan bir girişimde bulunan kimse, kusurlu olmasa dahi, girişiminin neden olduğu zararları tazmin etmek zorundadır²⁵.

Bir başka ifade ile bir kişinin kendisine kusur veya özen eksikliğinin yüklenemediği fakat meydana gelen zarardan sorumlu olduğu her durumda ağırlaştırılmış objektif sorumluluk veya tehlike sorumluluğu olarak ta ifade edilen bir sorumluluk söz konusudur²⁶.

Niteliği gereği tehlike doğuran bir işletme işleten ya da faaliyet gösteren kişi, her ne kadar kurtuluş kanıtı getirmek sureti ile sorumluluktan kurtulmаса dahi, illiyet bağını kesen sebep ya da sebeplerin var olduğunu ispatlayarak sorumluluktan kurtulma imkânına sahiptir. Nitekim son verilen yargı kararları da tehlike sorumluluğunda zarar veren kişinin, sorumluluktan ancak illiyet bağının kesildiğini ispatlamak sureti ile kurtulabileceği hükme bağlamıştır²⁷.

²² TANDOĞAN, Sözleşme Dışı Sorumluluk, s. 27.

²³ DESCHENAUX, Henri, TERCIER, Pierre, Sorumluluk Hukuku, Çeviren ÖZDEMİR, Salim, Ankara-1983, s.17.

²⁴ KOÇHİSARLIOĞLU, Cengiz, Objektif Sorumluluğun Genel Teorisi, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1984, s. 183.

²⁵ KAYIHAN, ERDEM, s.241.

²⁶ DESCHENAUX/ TERCIER, s. 110.

²⁷ Davacılar HM ve FM vekili Avukat tarafından davalı Tredaş-Trakya Elkt. Dağ. Anonim Şirketi Genel Müdürlüğü aleyhine 03.01.2002 gününde verilen dilekçe ile elektrik tellerinin birbirine çarpması sonucu çıkan yangından kaynaklanan tazminat istenmesi üzerine mahkemece yapılan yargılama sonunda, davanın reddine dair verilen 20.03.2003 günlü kararın Yargıtay’ca incelenmesi davacılar vekili tarafından süresi içinde istenilmekle temyiz dilekçesinin kabulüne karar verildikten sonra tetkik hakimi tarafından

Sanayi kuruluşlarının ve işletmelerin faaliyetlerinin tehlike oluşturabilmesinin yanında, varlıkları dahi tehlike arz etmesi için yeterlidir. Bundan dolayıdır ki ortaya çıkan veya çıkabilecek zararlar ağır ve büyüktür. Çünkü nesne ya da faaliyet tehlike eğilimini ve özelliğini her an tabiatında taşımaktadır. Tehlikenin bu denli büyük olması nedeniyle tehlike sorumluluğu yasa ile düzenlenir. Sorumsuzluk anlaşması yapılamaz²⁸. Yani zarar gören ile zarardan sorumlu tutulan kişi arasında herhangi bir sözleşmenin olup olmaması zarardan sorumlu tutulan şahsı sorumluluktan kurtarmaz. Tehlike ilkesine dayanmak sureti ile kusursuz olarak sorumlu kabul edilen işletme veya faaliyet sahibinin tabi olduğu bu ağır şartlar nedeni ile kusursuz sorumluluk hallerinin en ağırı tehlike sorumluluğu olarak bilinmektedir²⁹.

Ülkemizde tehlike sorumlulukları yeterli olmamakla birlikte, bir takım özel kanunlarla düzenlenmiş bulunmaktadır³⁰. Bunların bazıları: 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu, 2872 sayılı Çevre Kanunu³¹, 2920 sayılı Türk Sivil Havacılık Kanunu, 3634 sayılı Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu, 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, 4703 sayılı Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun, 8559 sayılı Petrol

hazırlanan rapor ile dosya içerisindeki kağıtlar incelenerek gereği görüldü. Dava, davacılar a ait ahırın yoldan geçen elektrik tellerinin birbirine rüzgar dolayısıyla çarpmasından meydana gelen yangın sonucunda yanmasından kaynaklanan zararın giderimi istemine ilişkindir. Mahkemece istem reddedilmiştir. Karar davacılar tarafından temyiz edilmiştir. Davacılar dava dilekçesinde yoldan geçen elektrik hattından dolayı tazminat isteminde bulunmuşlardır. Mahkemece, hükme dayanak yapılan bilirkişi raporunda yangının davacının çektiği elektrik hattından kaynaklandığı ve davalıya atfedilecek bir kusurun bulunmadığı belirtilmiştir. Davalı elektrik denetiminden sorumlu ve bu alanda tekel konumundadır. İş ve görev alanı tehlikeli olduğundan sorumluluğu gerektirir. Sorumluluktan kurtulması zararlar eylem arasında illiyet bağı bulunmadığının kanıtlamakla mümkündür. Dosyada yapılan incelemelerde ve yapılan keşiflerde dinlenen tanık beyanlarında zaman zaman tellerin birbirine değdiği belirtilmiştir. Hükme dayanak yapılan bilirkişi raporunda kabul edildiği gibi yangının davacının çektiği hattın çıktığı kabul edilse bile davalı denetim görevini yerine getirmemiştir. Bu haliyle de zararın artmasına engel olduğu düşünülemez. Şu halde zararlar davalının denetim görevini ihmal biçimindeki eylemi arasında illiyet bağı vardır. Davacıların da kaçak elektrik kablosu çekerek kusurları olduğu kabul edilerek hesaplanacak zarardan uygun miktarda indirim yapılarak tazminata hükmedilmesidir. Anılan yön gözetilmeden verilen karar usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir. (İstanbul Barosu Dergisi, Cilt:81, Sayı.3, 2007, s.1163-1164.)

²⁸ KILIÇOĞLU, M., Sorumluluk, s. 453.

²⁹ ERDEMOĞLU, s. 24.

³⁰ GÜNEYSU, Gülin: “Nükleer Reaktörlerin Yol Açtığı Zararlardan Doğan Hukuki Sorumluluk”, AÜHFD, Yıl 1990, Cilt 41, Sayı 1, s. 213; OĞUZMAN, Kemal/ÖZ, Turgut: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 5. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2008, s. 588.

³¹ SİRMEN, Lale: “Çevre Kanunu’na Göre Çevrenin Kirletilmesinden Doğan Sorumluluk”, ABD 1990, Sayı 1, s. 24.

Kanunu ve 5710 sayılı Nükleer Güç Santrallerinin Kurulması ve İşletilmesi ile Enerji Satışına İlişkin Kanun'dur³².

TÜRK HUKUKUNDA TEHLİKE SORUMLULUĞUNUN DÜZENLENMESİ SORUNU

Topluma büyük yararları bulunan makineleri ve yeni enerji kaynaklarını kullanmaktan, getirdikleri ağır ve çok sayıda tehlike yüzünden vazgeçilmesi söz konusu değildir. Ancak, gerekli her türlü önlem, özen ve tedbirin alınmasına rağmen, bunların kullanılması sonucunda meydana gelen zararlar ile alakalı zarar görenlerin hukuki yönden korumadan yoksun bırakılması adalete de aykırı olur.

Tehlike sorumluluğu birçok ülke hukukunda özel kanunlarla düzenlenmiş bulunmaktadır. Fakat özel kanunlarla düzenlenmiş olan tehlike sorumlulukları birbirleri ile uyum içerisinde değildir. Bu yüzden yabancı doktrinde, tehlike sorumluluğu hakkında kusur sorumluluğu gibi genel düzenleme yapılması gerektiği savunulmaktadır. Bazı yazarlar ise, bu konuda genel bir düzenleme yapılmaması gerektiğini, çünkü bu durumda genel bir tehlike tanımı verilemediğini iddia etmektedirler. Bu sebeple, her somut hal için çıkartılan tehlike sorumluluklarını içeren kanunlar korunmalı ve gerektiğinde yeni durumlar için de özel tehlike sorumlulukları kanunla düzenlenmelidir³³.

Ülkemizde tehlike sorumlulukları yukarıda da arz ettiğimiz üzere bir takım özel kanunlarla düzenlenmiştir.

Yeni Borçlar Kanunumuzda tehlike sorumluluğu, "Tehlike Sorumluluğu ve Denkleştirme" başlığı altında m. 70'de şu şekilde düzenlenmiştir:

"Önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletmenin faaliyetinden zarar doğduğu takdirde, bu zarardan işletme sahibi ve varsa işleten müteselsilen sorumludur.

Bir işletmenin, mahiyeti veya faaliyette kullanılan malzeme, araçlar ya da güçler göz önünde tutulduğunda, bu işlerde uzman bir kişiden beklenen tüm özenin gösterilmesi durumunda bile sıkça veya ağır zararlar doğurmaya elverişli olduğu sonucuna varılırsa, bunun önemli ölçüde tehlike arzeden bir işletme olduğu kabul edilir. Özellikle, herhangi bir kanunda benzeri tehlikeler arzeden işletmeler için özel bir tehlike sorumluluğu öngörülmüşse, bu işletme de önemli ölçüde tehlike arzeden işletme sayılır.

³² KOCAOĞLU, Necip Kağan: "Nükleer Tesis İşletenin Hukuki Sorumluluğu: Karşılaştırmalı ve Uluslar arası Özel Hukuk Analizi", ABD, Yıl 68, Sayı 2, Ankara 2010, s. 58.

³³ EREN, s. 457.

Belirli bir tehlike hâli için öngörülen özel sorumluluk hükümleri saklıdır.

Önemli ölçüde tehlike arzeden bir işletmenin bu tür faaliyetine hukuk düzenince izin verilmiş olsa bile, zarar görenler, bu işletmenin faaliyetinin sebep olduğu zararlarının uygun bir bedelle denkleştirilmesini isteyebilirler.”

Bu madde, ana fikir olarak, tehlike sorumluluğunu düzenleyen özel kanunların yetersiz olduğu, tehlike sorumluluğunun genel ilke ve koşullarının belirlenmesi gerektiği ve ortaya çıkacak olan yeni tehlike sorumluluğu halleri için özel kanuni düzenleme yapılmasını beklemeden, gerektiğinde mahkeme kararı ile tehlike sorumluluğunun kabul edilmesi esaslarına dayanmaktadır³⁴. Böylelikle tehlike sorumluluğunun genel hükümle düzenlenmesi yoluna gidilmiştir³⁵.

Yeni kanunumuza göre tehlike sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için kısaca, tehlike yaratan bir işletmenin var olmasını ve bu işletmenin yarattığı tehlikenin önemli derecede olmasını gerekli kılmaktadır. Söz konusu işletmenin faaliyetinin ağır zarar doğurmaya elverişli olması gerekmektedir.

Kanun koyucu tehlike sorumluluğunu düzenlemek için genel bir hüküm koymuş olsa bile bu durum bir takım özel kanunlarda hüküm konulmasına engel teşkil etmez³⁶. Böylece her açıdan daha güvenli bir sistemin getirildiğini söyleyebiliriz.

SONUÇ

Teknik ilerlemenin sonuçlarına, çoğu zaman ekonomik açıdan da zayıf bulunan zarar görenlerin katlanması istenmemesi fikri, önceki dönemlerin aksine, kuvvetlenmektedir. Aksine tehlikeli faaliyetlerden ve girişimlerden yararlananlar, bunların yol açtığı zararları da üzerlerine almalıdırlar. Gerçekten teknik araçların ve makinelerin kullanılmasından zarara uğrayanlar, genellikle ekonomik bakımdan zayıf kimselerdir. Bu itibarla, kusurun bulunmadığı kazalardan doğan zarara zarar görenin katlanmasını istemek, sosyal düşünceye açıkça aykırı düşmektedir. Öte yandan, teknolojiye dayalı faaliyet ve işletmelerde çalışan kimseler de, genellikle ekonomik ve sosyal durumları itibarıyla güçsüz kimselerdir ve çoğu zaman, kusurlu davranışlarıyla bunların zarara sebebiyet vermeleri söz konusu olmaktadır. Zararın tazmini, kusur sorumluluğu çerçevesinde bu kişilere yükletildiği takdirde, çok defa zarar görenlerin hiçbir tazminat alamaması durumu ortaya çıkacaktır.

Sürekli gelişim halindeki bir bilim dalı olan hukuk bu gelişmeler karşısında kayıtsız kalmamış ve modern hukuk düzenlerinde tehlike esasına dayanan sorumluluk halleri ihdas etmiştir.

³⁴ ÜÇİŞİK, s. 139.

³⁵ Borçlar Kanunu Tasarısı m. 70 gerekçesi.

³⁶ ÜÇİŞİK, s. 143.

Tehlike sorumluluğu hukukumuzdaki en ağır sorumluluk türüdür. Bu sorumluluk türünün genel olarak düzenlenmiyor olması beraberinde tartışmaları da getirmiştir. Çünkü tehlike sorumluluğunun sadece özel kanunlar ile düzenleniyor olması, özel kanunlarda düzenlenmeyen ve fakat benzer işletmelerin ortaya çıkardıkları zararlar ile alakalı olarak ciddi mağduriyetlere yol açmaktadır. Yeni Borçlar Kanunumuz ise tehlike sorumluluğunu genel olarak düzenleme yoluna gitmiştir. Bundan sonra özel kanun ile düzenlenmemiş olsa bile, niteliği itibari ile tehlike arz eden işletmelerin ortaya çıkarmış oldukları zararlarda tehlike sorumluluğuna ait hükümler uygulama alanı bulacaktır.

KAYNAKÇA

- ARDA, Aslı:** “Nükleer Enerji Alanında Üçüncü Taraf Sorumluluğuna İlişkin Paris Sözleşmesi Kapsamında Nükleer Tesis İşletenin Hukuki Sorumluluğu”, Ankara 2005 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- ATAAY, Aytekin:** “Borçlar Hukukunun Genel Teorisi”, I. Cilt, Fakülteler Matbaası, İstanbul-1981.
- AYDOĞDU, Murat:** “Sivil Amaçlı Nükleer Santral İşletenin ve Nükleer Madde Taşıyanın Hukuki Sorumluluğu”, Adalet Yayınları, Ankara – 2009.
- BÜYÜKSAĞIŞ, Erdem:** “Tehlike Esasına Dayanan Genel Sorumluluk Kuralı Üzerine Eleştirel Değerlendirmeler”, DEÜHFD, Cilt 8, Sayı 1, Yıl 2006.
- DESCHENAUX, Henri, TERCIER, Pierre:** Sorumluluk Hukuku, Çeviren ÖZDEMİR, Salim, Ankara-1983.
- ERDEMOĞLU, Deniz:** “Türk Özel Hukukunda Tehlike Esasına Dayanan Sorumluluk”, İstanbul, 2007(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- EREN, Fikret:** “Borçlar Hukuku Genel Hükümler”, 10. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 2008.
- ERİŞGİN, Nuri:** “Tehlike Sorumluluğunda Kıyas”, BATİDER, Cilt 20, Sayı 3, Yıl 2000.
- GÜNEYSU, Gülin:** “Nükleer Reaktörlerin Yol Açtığı Zararlardan Doğan Hukuki Sorumluluk”, AÜHFD, Yıl 1990, Cilt 41, Sayı 1.
- İŞGÜZAR, Hasan:** “Türk Sorumluluk Hukukuna Göre Sivil Hava Aracı İşletenin Akit Dışı Sorumluluğu”, Ankara 2003.
- KAPLAN, Emine:** “İşverenin Hukuki Sorumluluğu”, Ankara-1992.
- KARAHASAN, Mustafa Reşit:** “Sorumluluk ve Tazminat Hukuku”, Sevinç Matbaası, C.I-II, Ankara-1981.
- KAYIHAN, Şaban, ERDEM, Murat:** “Haksız İhtiyati Tedbir ve Haksız İhtiyati Haciz Koyduranın Sorumluluğu”, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, Erzincan, 1998, Cilt.2, S.1.
- KILIÇOĞLU, Ahmet:** “Borçlar Hukuku Genel Hükümler”, Turhan Kitapevi, 7. Bası, Ankara-2006.
- KILIÇOĞLU, Mustafa:** “Sorumluluk Hukuku, Sözleşme Dışı Sorumluluk”, C. 1, Ankara-2002.
- KILIÇOĞLU, Mustafa:** “Tazminat Hukuku”, İstanbul-2006.

- KOCAOĞLU, Necip Kağan:** “Nükleer Tesis İşletenin Hukuki Sorumluluğu: Karşılaştırmalı ve Uluslar arası Özel Hukuk Analizi”, ABD, Yıl 68, Sayı 2, Ankara 2010.
- KOÇHİSARLIOĞLU, Cengiz:** “Objektif Sorumluluğun Genel Teorisi”, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1984.
- KORKUSUZ, Refik:** “Hukukumuzda Tehlike Sorumluluğu Uygulaması ve Yeni Borçlar Kanunu Tasarısındaki Düzenlemesi”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu, 28-29 Mayıs 2009 Ankara.
- OĞUZMAN, Kemal/ÖZ, Turgut:** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 5. Baskı, Filiz Kitapevi, İstanbul 2008.
- REİSOĞLU, Safa:** “Borçlar Hukuku Genel Hükümler”, 20. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 2008.
- RUMELİN, Max:** “Die Gründe Der Schadenszurechnung und die Stellung des deutschen bürgerlichen Gesetzbuch zum objektiven Schadenersatzpflicht, Leipzig und Freiburg 1896.
- SEROZAN, Rona:** “Tazminat Hukukunda Yeni Eğilimler, Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler”, 3. Sempozyumu, İstanbul, 1980.
- SİRMEN, Lale:** “Çevre Kanunu’na Göre Çevrenin Kirletilmesinden Doğan Sorumluluk”, ABD 1990, Sayı 1.
- TANDOĞAN, Haluk:** “Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku”, Turhan Kitabevi, Ankara 1981(Sözleşme Dışı Sorumluluk).
- TANDOĞAN, Haluk:** “Tehlike Sorumluluğu Kavramı ve Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Düzenlenmesi Sorunu”, BATİDER, Cilt 10, Sayı 2, Yıl 1979,
- TİFTİK, Mustafa:** “Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Genel Kural ile Düzenlenmesi Sorunu”, Ankara-2005, 2. Baskı.
- ÜÇİŞİK, Güzin:** “Tehlike Sorumluluğunun Genel Kural ile Düzenlenmesi Sorunu”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu, 28-29 Mayıs 2009 Ankara, s. 127-147.